

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, доцента

Дейнеки Тетяни Анатоліївни

на дисертаційну роботу Усика Ігоря Олександровича на тему

«Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дослідження

Посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів та прояви кризових явищ у світовій економіці в останні десятиліття зумовили значні зміни основних тенденцій розвитку світового господарства та актуалізували зміни в економічному устрої багатьох країн. Формування нової господарської парадигми світу відповідно проявилось у міжнародному поділі праці, характері та принципах світогосподарських зв'язків і структурних трансформаціях у національних економіках. Тема структурних трансформацій стає дедалі актуальнішою і для України, що обумовлено як необхідністю подолання наслідків фінансово-економічної кризи, так і якісного оновлення економічної системи на основі реалізації ефективної економічної політики, і насамперед структурної, що повинна забезпечити економічне зростання та сприяти економічному розвитку країни у довгостроковій перспективі. Системних реформ вимагають від України й міжнародні партнери, але якщо внаслідок внутрішніх структурних трансформацій не відбудеться оновлення базових механізмів суспільного розвитку, ані європейська інтеграція, ані зовнішня фінансова допомога наявних проблем не вирішать. Реалізація структурної політики передбачає поєднання раціональних важелів державного регулювання і ринкових механізмів, але соціально-економічне життя України сьогодні регулюється еkleктичною сумішшю ринкових механізмів та архаїчних соціальних інституцій, які лише частково були адаптовані до нових економічних умов.

На сьогодні питання структурних змін в економіці України

залишаються нерозв'язаними й дискусійними, серед них – інструменти формування та реалізації структурної політики, роль держави у регулюванні структурних трансформацій, поєднання стабілізаційних заходів і структурних реформ для підвищення потенціалу економічного зростання й подальшого розвитку України. Все це визначає необхідність формування цілісного макроекономічного бачення перебігу змін й обумовлює актуальність дослідження основних структурних трансформацій, їх динаміки, суперечностей та впливу на економічний розвиток у контексті формування ефективної структурної політики з урахуванням викликів глобалізації.

Отже, зазначене обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження та важливість поставлених завдань. Обґрунтування теоретико-методичних основ дослідження структурної трансформації моделі розвитку національних економік та розробка науково-практичних рекомендацій з формування механізму трансформації економіки України в умовах глобалізаційних викликів, що є метою дисертаційної роботи І. О. Усика, має важливе наукове і практичне значення.

2. Зв'язок теми дисертації з пріоритетними напрямками розвитку науки, державними та галузевими науковими програмами

Підтвердженням актуальності дисертаційного дослідження є виконання здобувачем науково-дослідних тем кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер державної реєстрації 0113U003659, 2013-2017 рр.), у рамках якої здійснено оцінку структурних трансформацій в галузевій структурі України за регіонами; «Інтеграція України в процес інтернаціоналізації сфери освітніх послуг» (номер державної реєстрації 0113U003658, 2013-2017 рр.), у рамках якої розроблено логіко-структурну схему теоретико-методологічного підґрунтя розвитку економіки соціально-економічної системи; «Формування конкурентних стратегій національних виробників в сучасній парадигмі глобального

економічного середовища» (номер державної реєстрації 0118U002395, 2018-2020 рр.), у рамках якої розроблено моделі розвитку економіки країни за видами економічної діяльності.

3. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості

Для реалізації мети і завдань дисертаційної роботи використано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового дослідження економічних процесів та явищ.

У першому розділі «Теоретичні засади структурної трансформації розвитку економіки в умовах глобалізаційних викликів» ідентифіковано та систематизовано глобалізаційні виклики як передумови трансформації економічного розвитку (с. 26-39), досліджено категоріальний концепт «розвиток соціально-економічної системи» (с. 39-71), на основі чого систематизовано наукові погляди на економічний зміст моделей розвитку економіки в просторово-часовому аспекті (с. 71-85), а також обґрунтовано побудову концепції структурної трансформації моделі розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів (с. 85-103).

У другому розділі «Емпіричні дослідження структурної трансформації моделі розвитку економіки країн в умовах глобалізаційних викликів» здійснено обрахунки трансформаційного виміру розвитку світової економіки в умовах глобалізаційних викликів (с. 107-129), досліджено фактори економічної циклічності розвитку України в умовах глобалізації (с. 129-140) та проведено аналіз структурної трансформації країн світу і України в умовах глобалізації (с. 140-163).

У третьому розділі «Перспективні напрями структурної трансформації моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів» визначені стратегічні пріоритети розвитку країни в умовах глобалізаційних викликів (с. 167-182), проведено моделювання розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів (с. 182-201) та запропоновано механізм імплементації моделі структурної трансформації економіки країн в умовах

глобалізаційних викликів (с. 201-209).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних основ дослідження процесу структурної трансформації моделі розвитку національних економік в умовах глобалізаційних викликів та розробці науково-практичних рекомендацій з формування механізму трансформації економіки України в умовах глобалізаційних викликів.

Автором здійснено глибокий аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень щодо вивчення сутності глобалізації, її теоретичних засад та наслідків, а також методології глобальних економічних трансформацій. В роботі удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження процесу структурної трансформації моделей розвитку національних економік в умовах глобалізаційних викликів, а саме уточнено поняття «розвиток економіки», що дозволяє поєднати наукові підходи до визначення принципів та методів структурної трансформації на національному і наднаціональному рівнях (с. 39-61).

Заслуговує на увагу розроблений автором теоретико-методологічний підхід до дослідження процесу формування теорії структурних трансформацій моделей розвитку економіки країн під впливом глобалізаційних викликів, складовими якого є визначений генезис його формування як нового напрямку економічної науки під впливом економічних теорій та концепцій (модель лінійних стадій розвитку (зростання), теорія структурних трансформацій, теорія зовнішньої залежності, неокласична модель вільного ринку, теорія ендогенного зростання, модель сталого розвитку) (с. 71-82).

Здобувачем систематизовано існуючі моделі економічного розвитку країн за рівнем державного впливу на формування національної економіки, соціальної орієнтованості, економічної свободи та застосування інструментів протекціонізму у міжнародній економічній політиці (ліберальна, що характерна для англосаксонських країн (США, Канада, Великобританія та

Ірландія), та неоліберальна чи приватно-корпоративна та соціально-ринкова модель (соціально-орієнтована економіка, соціал-демократична або соціал-ліберальна модель), що характерна для країн-членів ЄС, Ізраїлю) (с. 82-85).

Дисертантом удосконалено концепцію структурної трансформації моделі розвитку національної економіки, яка включає теоретико-методологічний, методичний, інструментально-модельний та організаційний рівні, реалізація якої створює зміст і сутність функціонування ефективного механізму структурної трансформації моделі розвитку економіки країни в умовах глобалізації (с. 94-103). Розроблена концепція спрямована на реалізацію державної соціально-економічної політики, що має забезпечити повне використання потенціалу національного господарства та позитивні зрушення в його структурі задля досягнення прискореного економічного зростання та формування соціальної сфери, послідовного наближення рівня та якості життя населення України до європейських стандартів.

Запропонований здобувачем науково-методичний підхід до комплексної оцінки рівня здатності національної економіки до структурної трансформації (с. 140-163), що включає алгоритм визначення інтегральних, синтетичних та аналітичних показників на основі застосування індексних методів, дозволяє виокремити особливості трансформації України, до яких слід віднести: інверсійний характер перетворень, їх стихійність та безсистемність, значна залежність від зовнішніх чинників.

У роботі дістали подальшого розвитку пріоритетні напрямки трансформації моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів, що згруповані за напрямками: економічна політика держави (розвиток конкурентоспроможної смарт-спеціалізації країни, створення механізму ефективного фінансово-інвестиційного забезпечення економічного розвитку та стійкості національної фінансової системи; ефективне використання наявних ресурсів; збалансування рівнів територіального розвитку, підвищення ефективності участі країни у глобальних та регіональних інтеграційних процесах); соціальна політика держави, яка має

бути спрямована на розвиток людського потенціалу, створення сприятливих умов для його реалізації та формування соціальної згуртованості суспільства, забезпечення безпечних екологічних умов життєдіяльності населення (с. 175-181). Реалізації запропонованих напрямів сприятиме забезпечення стабільності економічної політики, яка спрямована на формування збалансованого та гармонійного розвитку країни.

Велику наукову та практичну значущість має удосконалений автором методичний підхід до побудови моделей розвитку потенціалу економіки країни за видами економічної діяльності, який базується на одночасному використанні статистичних методів, методів економетрії та економічного аналізу для оцінки впливу причинно-наслідкових зв'язків між чинниками, що відображають зміни доходів зведеного бюджету країни, суми інвестицій в основний капітал, вартості основних фондів, чисельності зайнятих (с. 181-201). Результати моделювання дозволяють зробити висновок, що відбулися зміни в моделі розвитку економіки структури України: спостерігається невелика зміна в структурі економіки за видами економічної діяльності; загальне співвідношення питомої ваги у випуску товарів та послуг в ринкових цінах за видами економічної діяльності зберігається; структурні зрушення галузевої структури змінилися незначно.

Науковий та практичний інтерес має розроблений у дисертації механізм структурної трансформації моделі розвитку соціально-економічної системи України, який спрямований на реалізацію пріоритетів розвитку, що формуються під впливом викликів глобального економічного середовища. Запропонований механізм включає кон'юнктурні (ринкові) та законодавчо-нормативні важелі, інструменти реалізації моделі (адміністративні, економічні, організаційні), структурні і функціональні методи та систему ресурсного забезпечення розвитку економіки (с. 201-209).

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів,

використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у виробництво.

4. Практична значущість висновків та рекомендацій дослідження

Результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, набули практичного застосування та використання у діяльності Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка №1240/6-0 від 27.03.2019 р.), ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (довідка №135-15/467 від 02.04.2019 р.), Донецької торгово-промислової палати (довідка №172/09-06-09 від 16.04.2019 р.) та Інституту економіки промисловості НАН України (довідка №127/к-82 від 24.04.2019 р.).

Наукові результати дисертації використовуються також у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні дисциплін «Макроекономіка», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна економічна діяльність України» та «Міжнародні стратегії економічного розвитку» (довідка №254/01-3/01.1.3-45 від 10.04.2019 р.).

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

На основі діалектичного поєднання основоположних принципів наукового аналізу, творчого опрацювання і критичного осмислення досліджень сучасних зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, нормативно-правових актів, статистичної інформації здобувач Усик І. О. зумів зробити узагальнення, висновки та рекомендації, які мають теоретико-методичне значення і практичне використання при розробці заходів щодо структурної трансформації моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій дисертанта підтверджено їхньою апробацією та схваленням на міжнародних науково-практичних конференціях.

Усі вагомі розробки, наукові положення та результати дослідження опубліковані автором у виданнях відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають нормативним вимогам та повною мірою відображають наукові результати дослідження. Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 8 наукових працях загальним обсягом 4,75 д.а., з яких особисто автору належить 4,0 д.а., у тому числі 5 статей у наукових фахових виданнях (із них 2 – у співавторстві), 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 1 – у співавторстві).

Матеріали, викладені в авторефераті, ідентичні основним положенням та висновкам дисертаційної роботи. Текст автореферату та дисертаційної роботи в повній мірі розкриває основні наукові напрацювання, ступінь новизни авторського доробку, рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів. Автореферат відображає зміст основних положень дисертації та відповідає встановленим вимогам.

Дисертація написана сучасною українською мовою із застосуванням сукупності мовних прийомів, що забезпечують науковий стиль викладу матеріалу.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертація І. О. Усика за актуальністю, постановкою та вирішенням завдань, структурною побудовою та якістю заслуговує позитивної оцінки, але поряд з тим варто виокремити певні зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. В ході дослідження автор використовує два терміни «виклик глобальний» і «виклик глобалізаційний» (у назві розділів і по тексту). У зв'язку з цим виникає питання щодо тотожності / розбіжності зазначеної термінології. Виходячи з вищезазначеного, в роботі було б доцільно уточнити термінологічні сполучення «глобальний виклик» і

«глобалізаційний виклик».

2. За текстом розділу 1 автор детально аналізує різноманітні наукові погляди на розвиток соціально-економічних систем, спираючись на твердження таких науковців як Константинов Ф.В., Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. та ін. Однак, автор припустився похибки (вірогідно технічної) коли узагальнював підходи науковців до розвитку соціально-економічних систем. Мова іде про вислів, що «зміни не є необхідною умовою розвитку», як зазначає автор з посилкою на першоджерела (верхній блок на рис. 1.1). Фактично це не так: розвиток систем завжди супроводжують якісні зміни.

3. Виклад матеріалу у підрозділі 1.3 супроводжує дуже чітка формалізація концепції структурної трансформації моделі розвитку економіки країни. Однак, беручи до уваги, що об'єкт і предмет дослідження передбачають вивчення умов розвитку соціально-економічних систем, змінених під впливом глобалізаційних викликів, на нашу думку, необхідно було зацентувати більшу увагу на ролі причин екзогенного характеру.

4. У підрозділ 2.1 (С. 108-112) автор визначає залежність світового ВВП від низки факторів. Вибір мети аналізу та використання великої кількості даних, масив яких відповідає періоду, що охоплює майже півстоліття, безперечно заслуговують на схвалення. Однак показники залежності потребують більшої конкретизації ступені впливу факторних ознак на рівень світового ВВП. Доцільно було б у якості змінної величини обрати показник, що відображає товарний рух за сукупністю потоків, а не окремо розглядати потоки експорту та імпорту.

5. На с. 208 дисертант пропонує механізм структурної трансформації моделі розвитку соціально-економічної системи України, який спрямований на реалізацію пріоритетів, що формуються під впливом викликів глобального економічного середовища. Вважаю, що доцільно було б розглянути ризики, які можуть завадити впровадженню зазначеного механізму.

Проте зазначені дискусійні положення та зауваження мають рекомендаційний характер щодо ідентифікації можливих напрямів

подальших досліджень автора і не зменшують наукової та прикладної цінності одержаних у дисертаційній роботі наукових результатів.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота «**Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів**» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що пропонує нове вирішення важливої наукової проблеми формування цілісного теоретико-методичного та науково-практичного інструментарію структурної трансформації моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів.

Ступінь наукової новизни отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми дослідження дозволяють зробити висновок, що дисертаційна робота «**Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів**» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (за пунктами 9, 11, 12, 13), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор, **Усик Ігор Олександрович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доцент кафедри міжнародної економіки
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
доктор економічних наук, доцент

Т. А. Дейнека

Особистий підпис

ЗАВІРЯЮ

Начальник відділу кадрів ПУЕТ